Lakimies Silja Dahlgren

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansaneläkelain muuttamisesta (HE 128/2024 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemisessa 26.11.2024 valiokunta pyysi sosiaali- ja terveysministeriötä toimittamaan kirjallisesti selvitystä Suomen takuueläkkeestä. Lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä kirjallista selvitystä muiden EU-maiden, lähinnä Ruotsin ja Espanjan, vähimmäisetuusjärjestelmistä. Selvitystä on pyydetty siitä, millä edellytyksillä vähimmäisetuuksien piiriin pääsee ja minkä tasoista turvaa ne antavat.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa vastauksenaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle seuraavaa.

Toisessa EU-maassa asuva eläkkeensaaja kuuluu EU:n sosiaaliturva-asetuksen perusteella asuinmaansa sosiaaliturvan piiriin. Mahdollista etuuksista, joihin eläkkeensaajalla voi olla oikeus, näiden etuuksien tasosta sekä etuuden saamisen edellytyksistä säädetään asuinmaan kansallisessa sosiaaliturvalainsäädännössä. Oikeus etuuteen ja etuuden määrä ratkaistaan kussakin yksittäistapauksessa tosiasiallisten olosuhteiden perusteella eläkkeensaajan asuinmaan kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Lausunnossa on mahdollista kuvata Ruotsin ja Espanjan vähimmäisetuusjärjestelmiä ja niiden saamisedellytyksiä yleisellä tasolla.

Suomen takuueläke

Suomen eläkejärjestelmään kuuluvaa takuueläkettä on käsitelty hallituksen esityksen nykytilan kuvauksessa. Takuueläkkeestä säädetään takuueläkkeestä annetussa laissa (703/2010). Lain tarkoituksena on turvata Suomessa asuvan eläkkeensaajan toimeentuloa maksamalla hänelle valtion varoista eläkettä, jos hänen eläkkeensä eivät muutoin riitä kohtuulliseen toimeentuloon. Takuueläkettä ei makseta pysyvästi ulkomailla asuville henkilöille.

Takuueläkkeestä annetun lain esitöissä todetaan, että takuueläke olisi EU:n sosiaaliturva-asetuksen 58 artiklassa tarkoitettu vähimmäisetuus ja 70 artiklan mukainen maksuihin perustumaton erityisetuus (HE 50/2010 vp). Suomi on ilmoittanut Euroopan komissiolle annettavassa ilmoituksessa, että takuueläke on sosiaaliturva-asetuksen 58 artiklan mukainen vähimmäisetuus.

Ruotsi

Garantipension

Asumisperusteinen takuueläke (*garantipension*) turvaa jokaiselle Ruotsissa asuvalle perustoimeentulon eläketapahtuman jälkeen. *Garantipension* voidaan myöntää henkilöille, joiden työeläke on jäänyt pieneksi. *Garantipensionin* voi saada 66 ikävuodesta alkaen.

Garantipensionin saamisen vähimmäisedellytyksenä on kolmen vuoden asumishistoria Ruotsissa. Täyden eläkkeen saadakseen tulee henkilön olla asunut Ruotsissa 40 vuotta ikävuosien 16–64 välillä. Muissa sosiaaliturva-asetusta soveltavissa maissa täyttyneet asumiskaudet otetaan huomioon. *Garantipensionin* saamiseksi edellytetään tällöin, että henkilö on asunut tai työskennellyt Ruotsissa vähintään yhden vuoden ajan.

Vuonna 2024 *garantipensionin* täysi määrä on 11 603 kruunua (noin 997 euroa) yksineläjälle ja 10 505 kruunua (noin 903 euroa) naimisissa olevalle. Jos vakuutetulla on alle 40 vuoden asumishistoria Ruotsissa, *garantipensionin* määrää vähennetään 1/40 verran jokaiselta puuttuvalta vuodelta.

Garantipensionia ei jää maksettavaksi, mikäli henkilön kuukausittaiset työeläketulot ovat yli 17 655 kruunua (noin 1 517 euroa) yksinasuvalla tai 15 988 kruunua (noin 1 374 euroa) naimisissa olevalla. Myös ulkomaiset eläkkeet huomioidaan.

Asumislisä

Ruotsissa asuvalla pienituloisella eläkkeensaajalla voi olla oikeus asumislisään (*bostadstillägg*).

Asumislisää voi hakea 66 vuotta täyttänyt, joka on ottanut maksuun koko yleisen eläkkeen tai vastaavan ulkomaisen eläkkeen. Asumislisää voi hakea riippumatta siitä, asuuko vuokra-asunnossa vai omistusasunnossa. Asumislisää voi hakea myös siinä tapauksessa, että hakijalla on varallisuutta. Asumislisän suuruuteen vaikuttavat asumiskustannukset, perhetilanne ja taloudellinen kokonaistilanne.

Yksinasuvalle asumislisän enimmäismäärä on 7 290 kruunua (noin 633 euroa) kuukaudessa. Puolison kanssa asuvan asumislisän enimmäismäärä on 3 645 kruunua (noin 316 euroa) kuukaudessa.

Asumislisän määrä riippuu asumiskustannuksista. Asumiskustannukset lasketaan eri tavoin riippuen asumismuodosta.

Vuokra-asunnossa asuvan asumiskustannukset lasketaan kuukausivuokran perusteella. Jos omistaa asumisoikeuden, asumiskustannuksiksi luetaan kuukausimaksu sekä asuntolainan mahdolliset korkokulut. Omakotitalossa asuvan asumiskustannuksiin lasketaan asuntolainan mahdolliset korkokulut, kiinteistömaksu sekä lämmitys- ja käyttökulut kiinteämääräisinä.

Asumiskustannusten enimmäismäärä on 7 500 kruunua kuukaudessa yksinasuville ja puolet siitä, jos henkilö on avio- tai avoliitossa.

Mikäli tulot ylittävät tulorajan, tehdään tulovähennys. Tuloraja on 1.1.2024 alkaen yksinasuvalla 139 239 kruunua (noin 12 082 euroa) vuodessa ja avioliitossa olevalla 126 060 kruunua (10 938 euroa) vuodessa.

Pensionsmyndighet tarkistaa asumislisähakemuksen yhteydessä, onko henkilö oikeutettu myös vanhusten toimeentulotukeen.

Vanhusten toimeentulotuki

Vanhusten toimeentulotukea (*äldreförsörjningsstöd*) voi saada, jos asuu Ruotsissa eikä saa eläkettä esimerkiksi siksi, että on muuttanut Ruotsiin myöhäisemmässä elämänvaiheessa.

Vanhusten toimeentulotuen määrää riippuu tulojen ja asumiskustannusten määrästä. Vanhusten toimeentulotuki lasketaan kohtuullisen elintason perusteella. Kohtuullisella elintasolla tarkoitetaan, että asumismenojen maksamisen jälkeen henkilöllä on riittävästi rahaa jäljellä.

Yksineläjän kohtuulliseksi elintasoksi katsotaan 7 333 kruunua (noin 636 euroa) kuukaudessa vuoden 2024 tasossa. Vanhusten toimeentulotuen määräytymisessä voidaan kohtuullisina asumismenoina pitää 7 500 kruunun (noin 650 euron) asumismenoja kuukaudessa. Naimisissa, rekisteröidyssä parisuhteessa tai avoliitossa olevan kohtuulliseksi elintasoksi lasketaan 5 899 kruunua (noin 512 euroa) kuukaudessa vuoden 2024 tasossa. Parisuhteessa olevan kohtuullisina asumismenoina pidetään 3 750 kruunua (noin 325 euroa) kuukaudessa.

Vanhusten toimeentulotukeen vaikuttavina tuloina huomioidaan mm. palkka- ja yritystulo, pääomatulo, apurahatulo sekä asumisen tuet. Puolisoiden tulot lasketaan yhteen.

Asumislisää ja vanhusten toimeentulotukea haetaan samalla hakemuksella Pensionsmyndigheteniltä.

Espanja

Vähimmäiseläke

Tuloharkintainen vähimmäiseläke myönnetään, jos vakuutetun vuositulot jäävät alle 7 250,60 euron vuoden 2024 tasossa.

Vaatimuksena vähimmäiseläkkeenä maksettavan vanhuuseläkkeen (*pension de jubilación no contributiva)* saamiselle on 65 vuoden ikä sekä vähintään kymmenen vuoden asumisaika Espanjassa. Hakijan tulee olla asunut Espanjassa yhtäjaksoisesti vähintään kahden vuoden ajan välittömästi eläkettä edeltävällä ajanjaksolla.

Vähimmäiseläkkeenä voidaan maksaa työkyvyttömyyseläkettä (*pension de invalidez no contributiva)* henkilölle, joka on 18–65-vuotias ja hänellä on vähintään 65-prosenttinen vamma tai krooninen sairaus. Vaatimuksena on vähintään viiden vuoden asumisaika Espanjassa. Hakijan tulee olla asunut Espanjassa yhtäjaksoisesti vähintään kahden vuoden ajan välittömästi eläkettä edeltävällä ajanjaksolla.

Vähimmäiseläkkeen määrä riippuu tuloista ja perhetilanteesta. Sen enimmäismäärä on 517,90 euroa.

Asumistuki

Vähimmäiseläkettä saavat voivat olla oikeutettuja asumistukeen (*complemento de vivienda*) Espanjassa. Asumislisää voi saada, jos ei omista asuntoaan. Asumistuen määrä on 525 euroa vuodessa vuonna 2024.

Vähimmäistoimeentulo

Espanjassa voidaan maksaa vähimmäistoimeentuloa (*ingreso minimo vital*) henkilöille, joilla ei ole taloudellisia resursseja perustarpeidensa kattamiseen. Vähimmäistoimeentulossa ei ole kansalaisuuteen liittyviä rajoituksia, mutta vaatimuksena on jatkuva tosiasiallinen ja laillinen oleskelu Espanjassa vähintään vuoden ajan ennen hakemuksen jättämistä. Perusmäärä yksinasuvalle on 604 euroa kuukaudessa. Vähimmäistoimeentuloa voidaan korottaa asunnosta maksettavan vuokran määrän perusteella.

Lopuksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan tietotarpeeseen liittyen THL on vuonna 2022 julkaistussa työpaperissa vertaillut eri maiden perus- ja vähimmäisturvaetuuksia. Selvityksessä on kartoitettu, millainen rooli perus- ja vähimmäisturvaetuuksilla on eri maissa eri elämäntilanteissa. Tarkastelu keskittyy Suomen lisäksi viiteen lähialueen maahan: Alankomaihin, Isoon-Britanniaan, Ruotsiin, Tanskaan ja Viroon. Selvityksessä kuvataan vertailumaiden perusturva-, vähimmäisturva- ja asumisetuudet ja niiden keskeiset ominaisuudet, myös vanhuuden osalta.

Linkki julkaisuun: https://www.julkari.fi/handle/10024/145407.

Lähteet

Suomen ilmoitus Euroopan komission internetsivulla: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=868&intPageId=2285&langId=fi

Pensionsmyndighet: https://www.pensionsmyndigheten.se/other-languages/suomalainen-finska/suomalainen-finska/takuuelaeke-pienituloiselle, tarkistettu 27.11.2024.

Lakimies Silja Dahlgren

Pensionsmyndighet: https://www.pensionsmyndigheten.se/other-languages/suomalainen-finska/suomalainen-finska/asuntolisa-ja-vanhusten-toimeentulotuki, tarkistettu 27.11.2024.

Pensionsmyndighet: https://www.pensionsmyndigheten.se/for-pensionarer/ekonomiskt-stod/ansok-om-aldreforsorjningsstod, tarkistettu 27.11.2024.

Pensionsmyndighet: https://www.pensionsmyndigheten.se/for-pensionarer/ekonomiskt-stod/sa-fungerar-bostadstillagg/fakta-om-bostadstillagg, tarkistettu 27.11.2024.

Eläketurvakeskus: https://www.etk.fi/kansainvaliset-asiat/muiden-maiden-elakejarjestelmat/eurooppa/espanjan-elakejarjestelma/, tarkistettu 27.11.2024.

Kansanvälinen sosiaaliturvajärjestö ISSA: https://www.issa.int/node/195543?country=976, tarkistettu 27.11.2024.

Instituto de Mayores y Servicios Sociales: https://imserso.es/pnc-prestaciones-subvenciones/pnc-jubilacion/normativa-requisitos, tarkistettu 27.11.2024.

Missoc-tietokanta: https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/results/, tarkistettu 27.11.2024.